

TEABEARUANNE

Toetusmeetmed sõnnikumajanduse uuendamiseks ja tehnoloogiate arendamiseks Eestis

By Anne-Luise Skov Jensen, Argo Normak ja Tauno Trink

■ WP7 Äriinnovatsioon

■ Veebruar 2013

Läänemere maade uuenduslike tehnoloogiate foorum sõnniku jätkusuutlikuks käitlemiseks

Baltic Manure WP7 Äriinnovatsioon

Toetusmeetmed sõnnikumajanduse uuendamiseks ja tehnoloogiate arendamiseks Eestis

Anne-Luise Skov Jensen, Agro Business Park

Argo Normak ja Tauno Trink, Eesti Maaülikool

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ (MAK) meetmed	4
3. Keskkonda säästvate investeeringute toetused	5
4. Väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKE) innovatsiooniks ja tehnoloogia arendamiseks pakutavad meetmed	5
5. Krediidid ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse meetmed	6
6. Erialaliidud ja nõustamiskeskused	6
7. Kokkuvõte	7

1. Sissejuhatus

Käesolev ülevaade valmis projekti Baltic Manure¹ raames. Töö eesmärk on anda ülevaade olemasolevatest meetmetest ja tugistruktuuridest, mis on Eestis saadaval ettevõtetele, kes arendavad või kasutavad innovatiivseid sõnnikutehnoloogiaid. Uutel alustavatel ettevõtjatel on võimalik saada stardiabi ja ettevõtlusealast nõustamist; kui on soov olemasolevat ettevõtet arendada, siis saab kasutada investeeringu- ja ettevõtlustoetusi. Sõnnikutehnoloogiate tootja on üldjuhul tööstusettevõtte, kes saab kasutada kõiki ettevõtete arendamiseks mõeldud toetusmeetmeid. Põllumajandusettevõtete jaoks on olemas spetsiaalsed põllumajanduse ja maamajanduse arendamise meetmed, kust on võimalik saada investeeringutoetust kaasaegsete sõnnikukäitlussüsteemide paigaldamiseks ja ka sõnnikutehnoloogiate tootearenduseks. Lisaks ettevõtluse arendamise ja investeeringutoetustele on ettevõtjatel võimalik kasutada tugiteenuseid oma ideede ja plaanide elluviimiseks. Käesoleva ülevaate pikem ingliskeelne versioon on kättesaadav projekti veebisaidil (www.balticmanure.eu).

Eesti tuleviku arengu seisukohalt on võtmetähtsusega maapiirkondade areng, mis tingib vajaduse tagada põllumajandussektoris jätkusuutlikkus. Võimaldamaks põllumajandussektoril uute tehnoloogiatega kohaneda on Eesti Vabariigi valitsus võtnud vastu Eesti maaelu arengukava aastateks 2007–2013 (alustatud on perioodi 2014–2020 programmi ettevalmistamist), mis hõlmab endas põllumajandustehnika täiustamise meetmeid jms.

2012. aasta lõpus tegutses Eestis kaks sõnnikut käitlevat biogaasijaama – Saaremaal Jööris ja Järvamaal Aravetel. Käivitamisel on Oisu biogaasijaam, mis hakkab samuti väärindama piirkonna põllumajandusettevõttest pärit sõnnikut ja biomassi. Kõige levinum sõnnikukäitlemise vorm on Eestis jätkuvalt ladustamine (tahke sõnniku hoiustamine, tahke- ja vedelsõnniku viimine põldudele ning komposteerimine). Vedelsõnniku laotamisel kasutatakse põhiliselt lohisvoolikutega laotust, aga ka avalõhe ja sulglõhega sisestuslaotust ning surve- ja segamislaotust². Sõnniku separeerimine ja hapestamine ammoniaagi lendumise vähendamiseks ei ole Eestis levinud tehnoloogiad.

Tagamaks Eesti ettevõtete sõnnikukäitlemise majandusliku potentsiaali ärakasutamist on vaja jätkuvalt keskenduda uute tehnoloogiate arendusele ja rakendamisele. Järgnevalt on kirjeldatud toetusmeetmeid, mis sobivad ettevõtte loomiseks, edendamiseks ja sõnnikutehnoloogiate arendamiseks. Järgnevatel jaotistes on esitatud info asutuste ja programmide kohta, mille abil saab viia sõnnikukäitlusrajatised kaasaegsele tasemele ja tuua turule uusi tehnoloogiaid. Kirjeldatavad meetmed toetavad põllumajanduse ja maaelu arendamist, ettevõtlust, eksporti, keskkonnahoidu jne.

Ettevõtted, kes on huvitatud innovaatiliste sõnnikukäitlustehnoloogiate tootmisest ja turustamisest või uute seadmete paigaldamisest, on oodatud osalema projekti Baltic Manure koostöövõrgustikus.

¹ Baltic Forum for Innovative Technologies for Sustainable Manure Management, www.balticmanure.eu

² http://www.balticmanure.eu/en/news/new_video_about_best_manure_spreading_technologies_in_estonia.htm

2. „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ (MAK) meetmed ³

MAKi üldeesmärk on toetada Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevate maaelu arengu meetmete kaudu maapiirkonna tasakaalustatud arengut. Perioodil 2007–2013 rahastatakse põllumajanduse ja maaelu arengu meetmeid Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigieelarvest. Panustatakse neljale prioriteetsele valdkonnale: põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamisele, keskkonna ja paikkonna säilitamisele, maapiirkondade elukvaliteedile ja maamajanduse mitmekesistamisele ning maapiirkondade elukeskkonna arendamisele.

Eesti maaelu arengukavas on toonitatud, et programmi edukus sõltub peaasjalikult põllumajandustootjate valmidusest rakendada fondides olemasolevaid vahendeid koos omafinantseeringuga. Arengukavas on märgitud, et programmi keskkonnamõju suurim tegur on sõnnikukäitluse parandamine põllumajandusliku tootmisahela osana, kuna tegemist on valdkonnaga, millel on vahetu mõju vee kvaliteedile.

Eesti vaatevinklist on sõnnikukäitlemise tehnoloogiate arendamisel märkimisväärne perspektiiv, kuna tegemist on valdkonnaga, mis omab ärilist potentsiaali nii põllumeestele, põllumajandustehnika valmistajatele kui ka tehnoloogia tarnijatele, kes oleksid kõik osalised majandusliku lisaväärtuse loomise tsüklis. Alljärgnevalt on esitatud MAKi meetmed, mille toel saab teha investeeringuid loomapidamishoonete sõnnikutehnoloogia soetamiseks, bioenergia tootmiseks ja uute tehnoloogiate arendamiseks.

Meede 1.4 – *põllumajandusettevõtete ajakohastamine*. Meede on otseselt seotud sõnnikumajanduse kaasajastamise investeeringutega järgmiste alameetmete kaudu:

- alameede 1.4.2 – investeeringud loomakasvatusehitistesse. Toetatakse investeeringuid loomakasvatushoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks; sõnniku-, silo- ja söödahoidla ehituseks või rekonstrueerimiseks; farmiseadmete (sh sõnnikueemaldusseadmete) soetamiseks;
- alameede 1.4.3 – investeeringud bioenergia tootmisse. Toetatakse biomassi kasvatamise ja töötlemise ja/või bioenergia tootmise suunatud investeeringuid.

Meede 1.7 – *põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamine*.

Alameede 1.7.1 – põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö. Toetatakse uute ja säästlikumate tehnoloogiate väljatöötamist ning rakendamist. Seejuures soodustatakse põllumajandus- ja metsandussektori ning töötleva tööstuse koostööd teadusasutustega uute tehnoloogiate väljatöötamisel.

Kirjeldatud Eesti Maaelu Arengukava meetmetega tegeleb Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA), mille ülesandeks on riiklike ning Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste

³ Eesti maaelu arengukava, <http://www.agri.ee/mak>

andmise (ja kaasnevate tegevuste) korraldamine. PRIA maakondlikud teenindusbürood annavad klientidele mitmesugust teavet ja võtavad vastu toetustaotlusi⁴.

3. Keskkonda säästvate investeeringute toetused

Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK)⁵ rahastab eri keskkonnaprojekte Eesti keskkonnatasudest laekuvast rahast, Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondist (ÜF), Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) ja Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) ning rakendab rohelist investeerimisskeemi (CO₂ kvoodimüük ja toetuste vahendamine). Samuti on KIKist võimalik taotleda sihtotstarbelist keskkonnalaenu soovitud projekti elluviimiseks.

Uute sõnnikutehnoloogiate rakendamiseks võib saada rahastust kasutusest väljalangenud ehitis(t)e lammutamiseks näiteks uute sõnnikuhoidlate ehitamise eesmärgil *keskkonnaprogrammi jäätmeäitluse programmist*.

Biogaasi tootmise ja kasutamisega seotud projektid on saanud toetust meetmest „*Taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine energia tootmiseks*“. Sellest meetmest on 2009. aastal otsustatud rahastada nelja biogaasil põhinevat elektri ja soojuse koostootmisjaama projekti (OÜ Tartu Biogaas, OÜ Aravete Biogaas, OÜ Vinni Biogaas ja OÜ Oisu Biogaas). Nende projektidega valmivad biogaasijaamad kasutavad lähtematerjalina loomasõnnikut ning toodavad sellest elektri- ja soojusenergiat. Kasutatud sõnnik muutub protsessi käigus vähese haisuga kääritusjäätis, mis säilitab vedelsõnnikule omased väetusained ja on ideaalne orgaaniline väetis. Hetkel (dets. 2012) ei ole selle meetme raames uusi rahastusvoore välja kuulutatud, aga loodetavasti leitakse siiski võimalused täiendavate projektide rahastamiseks.

Lisaks kuulub *keskkonnaprogrammi* alla *atmosfääriõhu kaitse programm*, mille eesmärk on toetada välisõhu kvaliteedi parandamist ja kliimamuutuste tagajärgede leevendamist. Toetatakse projektitaotlusi, mis on otseselt suunatud välisõhu kvaliteedi parandamiseks. Rahastada võidakse näiteks selliseid tegevusi nagu välisõhu saasteainete puhastussüsteemide renoveerimine ja ehitamine, sealhulgas parima võimaliku tehnika rakendamine ning elektri ja soojuse koostootmise arendamine.

4. Väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKE) innovatsiooniks ja tehnoloogia arendamiseks pakutavad meetmed

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) edendab ettevõtlus- ja regionaalpoliitikat Eestis ning on riikliku ettevõtluse tugisüsteemi üks suuremaid institutsioone, pakkudes ettevõtjatele, teadusasutustele, avalikule ja kolmandale sektorile rahalisi toetusi, nõustamist, koostöövõimalusi ja koolitusi. Pakutavate toetuste

⁴ Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, <http://www.pria.ee>

⁵ Keskkonnainvesteeringute Keskus, <http://www.kik.ee/et>

sihtgrupiks on väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKE'd), mis kuuluvad mikroettevõtete (0 kuni 9 töötajat) või VKEde (10 kuni 49 töötajat) klassi. Üle Eesti paiknevates maakondlikes arenduskeskustes on ettevõtjatel võimalik saada EASi meetmete kohta lisainfot ja tasuta nõustamist.

Sihtprogrammid, mis on mõeldud alustavate ettevõtete toetamiseks, on⁶:

- stardi- ja kasvutoetus
- kompetentsikeskuste arendamise toetusmeede
- innovatsiooniosakud (teadusprojektide rahastamine)

Tegemist on programmimeetmetega, mis on suunatud konkreetselt tehnoloogiate ja toodete arendamise soodustamiseks.

5. Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse meetmed

Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus (KredEx) on finantsasutus, mis aitab Eesti ettevõtetel kiiremini areneda ja turvaliselt välisurgudele laieneda, pakkudes laene, krediidikindlustust ja riigi garantiiga tagatise. Kuna väikestel ettevõtetel pole tihti pangalaenu saamiseks piisavalt tagatise, siis on just KredExil kanda oluline roll nende rahastamisel.

KredExi tegevusvaldkonda kuuluvad ettevõtlus ja eksport. Ettevõtluse suunal pakutakse laenu-, liisingu- ja pangagarantii käendusi lisatagatisena pangalaenule (juhul, kui tagatistest ei piisa) ja ettevõtluslaene. Ekspordi suunal pakutakse eri ekspordigarantiisid, mis aitavad ettevõtetel vähendada riske uutele turgudele laienedes. Meetmed, mida ettevõtted saavad kasutada, on järgmised⁷:

- tehnoloogialaen
- stardilaen
- laenukäendus
- allutatud laen
- krediidikindlustus

6. Erialaliidud ja nõustamiskeskused

Põllumajandusettevõtjad saavad infot ja nõustamisteenust mitmete organisatsioonide esindustelt, mis asuvad üle Eesti. Näiteks Eesti Põllumeeste Keskliit ja Eestimaa Talupidajate Keskliit ning nende liikmesorganisatsioonid toetavad oma liikmete arendust ja esindavad põllumajandustootjaid poliitilistes

⁶ Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, <http://www.eas.ee>

⁷ KredEX, <http://www.kredex.ee>

läbirääkimistes. Kuna uute tehnoloogiate rakendamine on tihti võimalik vaid läbi ettevõtete koostöö, siis on näiteks biogaasijaamade rajamisel erialaliitudel oluline roll teavitustöös ja ühiste algatuste koordineerijana.

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus pakub põllumeestele ja ettevõtjatele nõustamisteenust 15 eri keskuses. Nõuandeteenistust koordineerib Maaelu Edendamise Sihtasutus⁸. Pakutavad nõuandeteenused on mitmekülgsed, alates tööhutusest kuni toetuste taotlemise alase nõustamiseni. Põllumajandustootjatel on võimalik saada ka tasuta nõustamist ja nõustamistoetust, täpsem info nõuandeteenistuse kohta on veebisaidil: <http://www.pikk.ee/>.

7. Kokkuvõte

Sõnniku laialdasem kasutamine nii väetise kui bioenergia allikana Eestis nõuab levinud mõttemallide muutust kõikidelt osapooltelt – nii põllumajandusnõustajatelt, põllumeestelt, tehnoloogia ja ettevõtlastegevuse arendajatelt kui ka poliitikakujundajatelt. Kuigi muutused on juba tajutavad, vajab sõnnikukäitlustehnoloogiate tunnustamine uudse ettevõtlusvaldkonnana pidevat ja jätkuvat tuge, mis on suunatud eeskätt keskkonnateadlike tehnoloogiate arendamise tugiprogrammide kaudu. Mahukamad toetused keskkonnateadlikele uurimis- ja arendustöö projektidele, rõhuasetusega ülikoolide ja ettevõtete vahelisele koostööle, võimaldavad kaasa aidata sõnnikukäitlemise tehnoloogiate arendusele Eestis.

Valdkonnaga seotud ELi direktiivide jätkuv rakendamine muudab nõuetele vastavusse viimise möödapääsmatuks vajaduseks. Kuigi EU2020⁹ eesmärki on võimalik osaliselt saavutada põllumajandustavade muutmise ja uute tootmisüksuste kasutuselevõtu kaudu, on vaja võtta kasutusele ka uued tehnoloogiad, mis võimaldaksid suurendada sõnniku kasutust nii väetise kui ka bioenergia allikana.

⁸ Maaelu Edendamise Sihtasutus, <http://www.mes.ee>

⁹ Euroopa Liit, veebileht: http://europa.eu/pol/clim/index_et.htm

Lühidalt aruandest

Selle aruande eesmärk on kirjeldada Eestis praegu pakutavaid stiimuleid ja toetusfunktsioone äriühingutele ja tehnoloogiaarendajatele, kes soovivad tegeleda sõnniku käitlemise tehnoloogiatega ning nende arendamisega. Üks suur tehnoloogiaarenduse takistus on ebapiisav rahastamine ja nõustamine, eriti seoses projekti- ja tehnoloogiaarendusega, investeringute kättesaadavusega ja turulepääsemise nõustamisega. Seetõttu on oluline, et see teave oleks saadaval huvigruppidele, kes on huvitatud sõnniku käitlemisest kui tegevusalast.

Aruanne on osa äriinnovatsiooni 7. töopaketi Euroopa Liidu projekti Baltic Manure raames.

Projektist

Läänemere regioon on intensiivse põllumajandustootmisega piirkond. Loomasõnnikut peetakse tihti jääproduktiks ja keskkonnaprobleemiks.

Baltic Manure'i pikaajaline strateegiline eesmärk on levi-tada arusaama sõnnikust kui ressursist, mitte jäätmest. Seda tehakse läbi teadustöö ja olemasolevate ärivõimaluste seostamise korralike sõnnikukäitlemise tehnoloogiate ja poliitilise raamistikuga.

Selle eesmärgi saavutamiseks on loodud kolm omavahel seotud sõnnikualast foorumit, mis keskenduvad teabele, poliitikale ja äri-le.

Loe lähemalt leheküljel www.balticmanure.eu.